

Lapsen fyysisen kaltoinkohtelun riskitekijöitä

Lapsen kaltoinkohtelu voi sisältää fyysistä, psykologista ja seksuaalista väkivaltaa sekä laiminlyöntiä. Tässä katsauksessa keskitytään fyysiseen väkivaltaan ja sen riskitekijöihin. Tutkimusten mukaan noin kolmannes pahoinpitelyä itse lapsena kokeneista vanhemmista jatkaa ylisukupolvista väkivallan kierrettä. Muut väkivallan riskitekijät liittyvät kaltoinkohtelevien vanhempien persoonallisuuteen, heidän sosiaalisiin oloihinsa, uhriksi joutuvien lasten ominaisuuksiin, vanhemmuuteen ja perheen vuorovaikutukseen sekä laajempaan yhteisöön ja kulttuuriin. Katsauksessa tarkastellaan näitä tekijöitä yksityiskohtaisemmin. Myös tutkimusten metodologisia ongelmia käsitellään lyhyesti. Lapsen kaltoinkohtelun riskiä pienentää vanhempien tietoisuus väkivallan kierteestä. Tästä syystä olisi tärkeää auttaa ns. riskivanhempia selviytymään lapsuutensa traumaattisista tapahtumista esimerkiksi traumaterapian keinoin.

JAANA HAAPASALO, HELENA JASKARI, TUULA PAAVILAINEN, TERHI PIETARI JA TERHI AALTONEN

Lapsen kaltoinkohtelu voi sisältää fyysistä, psykologista ja seksuaalista väkivaltaa ja lapsen tarpeiden laiminlyöntiä. Fyysinen väkivalta voi olla vakavuudeltaan eriasteista vaihdellen läimäytyksistä kidutukseen. Suomalaisen kyselytutkimuksen mukaan 72 % peruskoulun yhdeksäsluokkalaisista oli kokenut jonkinasteista fyysistä väkivaltaa 13 ensimmäisen elinvuotensa aikana, ja vakavaa väkivaltaa (nyrkiniskuja, potkuja, aseella uhkaamista tai aseiden käyttöä) oli kohdistunut 8 %:iin vastaajista (Sariola ja Uutela 1992). Lasten kaltoinkohtelu on siten Suomessa ajankohtainen aihe yhtä hyvin kuin Yhdysvalloissakin, jossa suuri osa vanhemmista turvautuu lasten ruumiilliseen kuritukseen (ks. Straus ja Donnelly 1994).

Psykologisella väkivallalla tarkoitetaan lapsen hyljeksintää, pelottelua, nöyryyttämistä, eristämistä, epäsosiaalisten käyttäytymismallien juurruttamista, epätarkoituksenmukaisia vaatimuksia ja monenlaista sanallista väkivaltaa (Hart, Brassard ja Karlson 1996). Psykologisen väkivallan esiintyvyyttä on vaikea arvioida, koska se usein kytkeytyy muihin väkivallan muotoihin ja koska sen mittaaminen on muita väkivallan muotoja tulkinnanvaraisempaa. Sek-

suaalinen väkivalta voi käsittää vihjailuja, ehdotuksia, koskettelua, pakottamista seksuaaliseen toimintaan, lapsen kaupallista hyväksikäyttöä ja seksuaalista sadismia (Berliner ja Eliott 1996; Finkelhor 1986). Suomalais tutkimuksen mukaan noin 6-8 % peruskoulun yhdeksättä luokkaa käyvistä tytöistä ja noin 1-3 % pojista on kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä (Sariola ja Uutela 1994).

Laiminlyönti voi kohdistua ravintoon, terveydenhoitoon, hygieniaan, vaatetukseen, turvallisuuteen, valvontaan, emotionaalisiin tarpeisiin, koulunkäynnin järjestämiseen ja kasvatuksellisiin malleihin (Barnett, Manly ja Cicchetti 1993). Kaikkia mainittuja kaltoinkohtelun muotoja voidaan pitää lapsen kehityksen riskitekijöinä, kun riskitekijällä tarkoitetaan kielteisen, haitallisen tai epätoivottavan lopputuloksen esiintymisen riskiä lisäävää tapahtumaa (ks. Kazdin, Kraemer, Kessler, Kupfer ja Offord 1997). Riskitekijät eivät ole staattisia ominaisuuksia tai yksittäisiä tapahtumia, vaan niiden yhteys lopputuloksiin riippuu riskitekijän kestosta, voimakkuudesta, altistuvan yksilön kehitysvaiheesta, yksilön ominaisuuksista, muista riskitekijän ohella vaikuttavista tekijöistä ja

siitä, miten lopputulos määritellään ja mitataan. Kaltoinkohtelun kroonisuus, useus, vakavuus, monimuotoisuus ja lapsen ikä ja kehitysvaiheen tapahtuessa todennäköisesti vaikuttavat sen lyhyt- ja pitkäkestoisiin seurauksiin. Merkitystä on myös sillä, kenen ja kuinka monen henkilön taholta lapseen kohdistuu väkivaltaa ja laiminlyöntiä. Kaltoinkohtelun eri muodot esiintyvät usein samanaikaisesti ja ovat osin päällekkäisiä.

Lasten kaltoinkohtelun ylisukupolvisuus on saanut tukea monista tutkimuksista. Tutkimustuloksia on kertynyt erityisesti fyysisen kaltoinkohtelun välittymisestä sukupolvesta toiseen. Useimmiten huomiota on kiinnitetty vanhemman ja lapsen väliseen väkivallan kierteseen, mutta muutamissa tutkimuksissa on tarkasteltu kolmea (Domas, Margolin ja John 1994; Simons, Whitbeck, Conger ja Wu 1991) tai jopa viittä sukupolvea (Oliver, 1993). On todettu, että lapsiaan pahoinpitelevät vanhemmat ovat usein itse lapsena kokeneet samankaltaista pahoinpitelyä (Egeland 1993; Kaufman ja Zigler 1987; Oliver 1993; Steele ja Pollock 1974; Straus ja Donnelly 1994; Widom 1989).

Erilaisia arvioita on esitetty siitä, kuinka suuri osa pahoinpidellyistä itse myöhemmin pahoinpitelee omia lapsiaan. Arviot vaihtelevat 7 %:sta 70 %:iin, mutta yleisimmin arvellaan noin kolmasosan jatkavan kotiväkivallan kiertettä (Kaufman ja Zigler 1993; Oliver 1993). Pahoinpitelyn ylisukupolvinen siirtyminen ei siten ole suoraviivaista, vaan siihen vaikuttavat monet tekijät. Kaltoinkohtelun ylisukupolvisen välittymiseen liittyy monia ratkaisemattomia kysymyksiä, joiden vuoksi sitä koskevien tutkimusten tulkinta on toisinaan vaikeaa (Haapasalo ja Pokela 1997). Tässä katsauksessa tarkastellaan lapsen kaltoinkohtelun riskitekijöitä, jotka voivat johtaa kierteen jatkumiseen vanhemmalta lapselle. Useimmat riskitekijät liittyvät lapsen fyysiseen kaltoinkohteluun, mutta monissa kohdin erityisesti psykologinen ja fyysinen väkivalta kietoutuvat yhteen.

KALTOINKOHTELUEVIEN VANHEMPIEN PERSOONALLISUUS

MIELENTERVEYSONGELMAT

Aikaisemmin keskityttiin erityisesti pahoinpitelevien vanhempien persoonallisuuspiirteisiin ja

muihin ominaisuuksiin lapsen pahoinpitelyn riskitekijöinä. Tämän psykiatrisen mallin on nykyisin korvannut eritasoisten tekijöiden (yksilö, perhe, yhteisö, kulttuuri) vuorovaikutusta korostava lähestymistapa (Belsky 1993; Cicchetti ja Lynch 1993). Yksilökeskeinen, psykiatrinen malli on kuitenkin tuottanut kiinnostavia tuloksia, joita voidaan hyödyntää myös vuorovaikutuksellisemmissä tarkasteluissa.

Vanhempien mielenterveysongelmia on pidetty pahoinpitelyyn altistavina tekijöinä. Tällaisia ongelmia voivat olla psykoottisuus (Milner ja Wimberley 1979), ahdistuneisuus (Perry, Wells ja Doran 1983), depressio (Chaffin, Kelleher ja Hollenberg 1996; Simons, Lorenz, Wu ja Conger 1993), impulsiivisuus (Hunter, Kilstrom, Kraybill ja Loda 1978) ja vanhemmuuteen liittyvä stressi ja heikko itsetunto (Perry ym. 1983; Mash, Johnston ja Kovitz 1983). Esimerkiksi depressio voi aiheuttaa vanhemmassa ärtyneisyyttä tai avuttomuutta, ja stressitekijöiden kasaantuessa ärtymys voi johtaa impulssien hallinnan menetykseen ja lapsen pahoinpitelyyn. On kuitenkin huomattava, että pahoinpitelevät vanhemmat ovat harvoin mielisairaita tai persoonallisuudeltaan vakavasti häiriintyneitä (Belsky 1993).

Brunnquellin, Crichtonin ja Egelandin (1981) prospektiivisessä tutkimuksessa havaittiin, että pahoinpitelevät äidit olivat muita aggressiivisempia, defensiivisempiä ja ahdistuneempia. He kuvasivat itseään kielteisellä tavalla useammin kuin muut, eikä heillä ollut riittävästi tietoa ja ymmärrystä lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta. Mitä paremmin äiti kykeni yhdistämään raskauskokemuksensa ja kasvattajan tehtävänsä muihin elämäkokemuksiinsa ja persoonallisuuteensa, sitä vähemmän pahoinpitelyä ilmeni.

PSYKOLOGISET RESURSSIT

Belskyn (1993) mallissa psykologisilla resursseilla tarkoitetaan vanhempien kasvatusasenteita, lapsen liittyviä käsityksiä, uskomuksia, odotuksia ja muita sosiaalisia kognitioita. Vanhempien lastenhoitoon ja -kasvatukseen liittämät käsitykset ja tunteet vaikuttavat olennaisesti siihen, miten vanhemmat kykenevät lapsistaan huolehtimaan. Jokaisella vanhemmalla lieenee jonkinlainen sisäinen malli siitä, millainen

vanhempi hän on (Abidin 1985).

Pahoinpitelevien vanhempien asenteita ja tunnetiloja leimaa usein ns. kielteinen reaktiivisuus. Ilmiö viittaa yleistyneeseen voimakkaaseen reagointiin erilaisissa sosiaalisissa ja muissa tilanteissa, joissa stressitekijät joko liittyvät tai eivät liity lapseen (Bauer ja Twentyman 1985). Kielteinen reaktiivisuus johtaa siihen, että pahoinpitelevät vanhemmat sietävät heikosti lapsen tavanomaista ongelmakäyttäytymistä (Hansen, Pallotta, Tishelman, Conaway ja McMillan 1989), reagoivat siihen voimakkaammin (Reid, Kavanagh ja Baldwin 1987) ja ärsyyntyvät helposti (Bauer ja Twentyman 1985).

Pahoinpitelevät vanhemmat liittävät lapsensa käyttäytymiseen usein kielteisiä attribuutioita ja pitävät lapsen huonon käytöksen syynä sitä, että lapsi pyrkii tahallisesti ärsyttämään vanhempiaan (Bauer ja Twentyman 1985; Rosenberg ja Repucci 1983). Huonon käytöksen syinä nähdään lapsen sisäiset, melko muuttumattomat tekijät, kun taas lapsen toivottava käytös selittyy lapseen liittymättömistä, tilapäisistä tekijöistä (Larrance ja Twentyman 1983).

Vanhempien attribuutiotyylilien merkitys ilmenee myös siinä, millaisia uskomuksia heillä on kasvatuksen tulosten syistä. Ulkopuolelta tulevaa stressiä kokevat vanhemmat, jotka eivät usko voivansa hallita lasta tai vaikuttaa häneen kasvatuksellisin keinoin, kuuluvat riskivanhempiin (Bugental, Mantyla ja Lewis 1989). Pahoinpiteleyn alttiita ovat niin ikään vanhemmat, jotka ovat ankaria lasta kohtaan (Bugental, Blue ja Cruzcosa 1989). Nämä vanhemmat eivät kykene ottamaan vastuuta kasvatustilanteiden onnistumisesta ja pitävät lapsiaan syyllisinä tilanteiden epäonnistumiseen.

Lapsen tunnetilojen arviointi ja tunnistaminen on pahoinpiteleville vanhemmille vaikeaa, jolloin lasta koskevat tulkinnat ovat usein virheellisiä (Kropp ja Haynes 1987; Milner 1993). Pahoinpitelevä vanhempi voi havaita lapsen käyttäytymisen vääristyneellä tavalla, tehdä siitä virheellisen tulkinnan ja muodostaa vääriä arvioita lapsen tulevasta käyttäytymisestä. Vanhempi voi esimerkiksi tulkita vauvan itkun tahalliseksi kiusanteoksi tai odottaa kaksivuotiaan selviytyvän itsenäisesti pukeutumisesta. Virheelliset arviot voivat johtaa siihen, että vanhemmat reagoivat lapsen huonoon käytökseen

voimakkaammin tai pettyvät ja turhautuvat lasta koskevien virheellisten odotusten jäädessä toteutumatta. Psykologisten resurssien puutteet voivat tulla esiin myös ongelmanratkaisutaitojen alueella. Pahoinpitelevillä vanhemmilla on usein vaikeuksia toimia luovasti ja innovatiivisesti kasvatustilanteissa (Hansen ym. 1989), jolloin väkivallan kohdistaminen lapseen toimii keinona ratkaista ylitsepääsemätön tilanne.

VANHEMPIEN SOSIAALINEN ASEMA

KÖYHYYS

Alhainen tulotaso ja siihen liittyvä jokapäiväinen stressi saattaa lisätä vanhempien masennuksen ja avuttomuuden tunteita, jolloin arkipäivästä selviäminen ja lapsista huolehtiminen vaikeutuu. Kaikkia väkivallan muotoja esiintyy eniten perheissä, joissa on työttömyyttä ja köyhyyttä (Straus, Gelles ja Steinmetz 1980). Perheen tulotason ja lapsen kaltoinkohtelun riskin välillä on todettu selvä yhteys (Deccio, Horner ja Wilson 1994; Jones ja McCurdy 1992).

Pahoinpitelevien äitien on todettu olevan myös vähemmän koulutettuja verrattuna äiteihin, jotka eivät pahoinpitele lastaan (Milner ja Wimberley 1979; Perry ym. 1983). Toisaalta voidaan ajatella, että lähiympäristö ja viranomaiset puuttuvat herkemmin köyhien kuin hyvässä asemassa olevien perheiden asioihin. Silloin myös köyhissä perheissä tapahtuva lasten kaltoinkohtelu tulisi helpommin ilmi. Tutkimuksissa onkin havaittu, että alhaisen tulotason perheissä ilmenevä lasten kaltoinkohtelu raportoitaisiin herkemmin viranomaisille kuin keskituloisten perheiden lasten kaltoinkohtelu (Pillitteri, Seidl, Smith ja Stanton 1992; Zellman 1992). Lapsen kaltoinkohtelua ilmenee kaikissa sosiaaliluokissa, ja lapsiaan voivat pahoinpidellä myös hyvin koulutetut ja hyväpalkkaiset vanhemmat (Chaffin ym. 1996; Kempe, Silverman, Steele, Droegemueller ja Silver 1962).

IKÄ

Joissakin tutkimuksissa lapsiaan kaltoinkohtelujen äitien on todettu olevan muita nuorempia lapsen syntymähetkellä (Benedict, White ja Cornely 1985; Caplan, Watters, White, Parry ja Bates, 1984; Chaffin ym. 1996). Äidin iän ja lapsen kaltoinkohtelun välistä yhteyttä ei sitä vas-

toin havaittu tutkimuksessa keskoslasten pahoinpitelystä (Hunter ym. 1978). Tutkimuksiin liittyvien metodologisten erojen ja jopa virheiden takia on ollut kuitenkin vaikea kiistatta selvittää, onko äidin nuori ikä riskitekijä vai ei. Nuori ikä ei kenties sinänsä lisää riskiä lapsen pahoinpitelyyn, vaan varhaiseen äitiyteen voi liittyä sosiaalisia ongelmia. Zuravinin (1988) mukaan teiniäitiys heijastuu nuoren äidin elämän erilaisiin sosiaalisiin ja psykologisiin puoliin, kuten koulutukseen, työllistymiseen ja sosiaalisen tuen mahdollisuuksiin. Sosiaalisista ongelmista voi aiheutua kroonistuvaakin stressiä, joka heikentää vanhemmuuden laatua.

SOSIAALISET ONGELMAT

Sosiaalisen tuen puute ja sosiaalinen eristäytyminen on mainittu pahoinpitelyn riskitekijöinä (Haskett, Johnson ja Miller 1994; Mash ym. 1983). Jos perheellä ei ole käytettävissä sosiaalista tukiverkostoa, erilaisten stressitekijöiden vaikutus voimistuu. Päihteidenkäyttö on pahoinpitelevien vanhempien sosiaalisista ongelmista kenties keskeisin. Salzingerin, Feldmanin ja Rosarion (1991) tutkimuksessa päihdeongelma oli tärkeä lapsen pahoinpitelyä selittävä tekijä. Chaffinin ym. (1996) mukaan aineiden väärinkäyttö oli vahvasti yhteydessä sekä lapsen pahoinpitelyyn että laiminlyöntiin. Famularo, Stone, Barnum ja Wharton (1986) toteivat, että mielenterveysongelmat ja alhainen sosiaalinen asema lisäävät yhdessä alkoholismien kanssa lasten kaltoinkohtelun riskiä. Alkoholien liikkakäytöllä voi olla välittömiä tai välillisiä kielteisiä vaikutuksia vanhemmuuteen.

LASTEN LUKUMÄÄRÄ PERHEESSÄ

Monilapsisissa perheissä lasten riski joutua pahoinpidellyiksi voi olla suurempi kuin pienissä perheissä (Connelly ja Straus 1992). Tosin Strausin ym. (1980) mukaan yli kahdeksanlapsisissa perheissä riski ei enää kasva; vanhemmita lapsista on ilmeisesti apua pienempien hoidossa, mikä vähentää vanhempien kokemaa stressiä. Lapsiaan pahoinpitelevillä äideillä on ollut vertailuryhmiä todennäköisemmin kaksi tai useampi alle viisivuotias lapsi (Altemeier, O'Connor, Vietze, Sandler ja Sherrod 1984) ja lasten välillä on ollut pieni ikäero (Benedict ym. 1985).

IKÄ

Ruumiillinen väkivalta kohdistuu yleisimmin pieniin lapsiin. Tavallisesti pahoinpidellyt lapset ovat alle kolmivuotiaita (Kempe ym. 1962). Strausin ja Donnellyn (1994) mukaan vuonna 1975 yli 95% ja vuonna 1985 yli 90% amerikkalaisista vanhemmista rankaisi 3-vuotiaitaan ruumiillisesti. Vanhemmat vähentävät lapsen lyömistä tämän tullessa vanhemmaksi. Pienissä lapsissa pahoinpitely voi myös johtaa kohtalokkaampiin seurauksiin (murtumat, mustelmat jne.), jolloin kaltoinkohtelu on helpommin ulkopuolisten havaittavissa. Strausin ym. (1980) mukaan vakavimmista kaltoinkohtelun muodoista kärsivät pienet lapset ja toisaalta teiniikäiset nuoret. Vielä 14 vuoden iässäkin 40% nuorista joutuu kotona vanhempiansa fyysisen väkivallan kohteeksi (Straus ja Donnelly 1994).

SUKUPUOLI

Pojilla on tyttöjä suurempi riski joutua kotona fyysisen pahoinpitelyn uhriksi (Ross 1996). Wauchopen ja Strausin (1992) mukaan sekä äidit että isät rankaisivat poikia fyysisesti useammin kuin tyttöjä. Strausin ja Donnellyn (1994) raportoimissa tuloksissa poikien ja tyttöjen väliset erot pahoinpitelykokemusten määrässä eivät kuitenkaan olleet kovin suuria: vuonna 1985 oli 65% pojista ja 61% tytöistä kokenut kotiväkivaltaa (lyömistä). Poikia oli tosin lyöty useammin kuin tyttöjä (9.4 vs. 8.3 kertaa vuodessa). Poikien suurempaan alttiuteen joutua väkivallan uhriksi kotona voi vaikuttaa poikien ulospäinsuuntautuva käyttäytyminen, vilkkaus ja aktiivisuus. Vanhemmat voivat myös tuntea, että pojan kurittaminen on sosiaalisesti hyväksyttävämpää tai että poikia täytyy karaista jo pienestä pitäen (Wauchope ja Straus 1992).

TERVEYS

Hunterin ym. (1978) mukaan keskosten ja sairaiden vastasyntyneiden riski joutua kaltoinkohdeksi oli ainakin kahdeksankertainen verrattuna muihin lapsiin. Myöhemmin pahoinpidellyt lapset olivat sairaimpia ja vähiten kehittyneitä. Nämä vastasyntyneet reagoivat heikosti vanhempiinsa, joten vanhemmat vierailivat sairaalassa lapsen luona harvemmin ja kiintymys-

suhde ei päässyt lujittumaan. Uusimmissa tutkimuksissa onkin kiinnitetty huomiota siihen, että keskoset ovat vanhemmilleen huonoja sosiaalisia kumppaneita ja ovat sen tähden vaarassa saada liian vähän stimulaatiota vanhemmiltaan (Barnard ja Kelly 1990; Barnard ja Martell 1995).

Välittävänä tekijänä keskosten pahoinpitelyssä voisikin olla juuri kiintymyssuhteen solmimisen vaikeus (Johnson ja Cohn 1990). Ongelmia voi syntyä erityisesti silloin, kun lapsi on erossa vanhemmistaan heti syntymästään lähtien. On myös mahdollista, että keskoset ja sairaaat lapset vaativat muita lapsia enemmän huomiota ja ovat siten työläämpiä hoitaa ja kasvat-
taa. Toisaalta on saatu tuloksia, joiden mukaan pahoinpidellyillä lapsilla ei ole muita enemmän keskosuutta tai syntymähetken fyysisiä vammoja tai sairauksia (Caplan ym. 1984; Herrenkohl ja Herrenkohl 1981).

KÄYTTÄYTYMINEN

Kun pohditaan lapsen käyttäytymisen osuutta pahoinpitelyriskissä, on muistettava, että lapsen ominaisuuksia on vaikea erottaa vanhemmuuden laadusta (Pianta, Egeland ja Erickson 1989). On mahdollista, että pahoinpitelevät vanhemmat havaitsevat lapsen käyttäytymisen helpommin ongelmalliseksi ja kokevat lapsensa hankalammaksi kuin muut vanhemmat. Herrenkohl ja Herrenkohl (1981) kuitenkin havaitsivat, että fyysinen pahoinpitely oli yhteydessä lapsen käyttäytymisongelmiin ja että kaltoinkohdelluilla lapsilla oli äitien mukaan paljon ongelmia kehityksessä.

Voidaan kuitenkin väittää, että lapsen käyttäytymisongelmat itse asiassa ovat seurausta vanhempien ominaisuuksista ja käyttäytymisestä. Esimerkiksi äitien aggressiivisuuden on todettu ennustavan lapsen ulospäinsuuntautuvia käyttäytymisongelmia 3-vuotiaana (Shaw, Vondara, Hommerding, Keenan ja Dunn 1994). Samoin äitien persoonallisuusongelmat lapsen ollessa 2-vuotias ovat ennustaneet lapsen käyttäytymisongelmia 5-vuotiaana (Shaw, Owens, Vondara, Keenan ja Winslow 1996). Frodin (1981) mukaan pahoinpitelyhistorian seurauksena lapselle voi kehittyä ominaisuuksia, jotka jatkossakin houkuttelevat vanhempia pahoinpitelemään lasta. Pelkästään lapsen ominaisuudet tai käyt-

täytyminen tuskin kuitenkaan johtavat kaltoinkohteluun, vaan riskitekijöitä täytyy ilmetä muillakin tasoilla.

VANHEMMUUS JA PERHEEN VUOROVAIKUTUS

VANHEMMAN JA LAPSEN VUOROVAIKUTUS

Kaltoinkohtelevien vanhempien ja heidän lastensa vuorovaikutus voi olla puutteellista tai ongelmallista. Kaltoinkohtelevien vanhempien on todettu saavan vanhemmuudesta vain vähän iloa (Trickett, Carlson, Aber ja Cicchetti 1991; Trickett ja Susman 1988). Lapsen syntymä on voinut aiheuttaa vanhemmissa pelkoa ja ahdistusta. Kun ristiriitaisia tunteita ei kyetä käsittelemään, suhtautuminen lapseen voi muuttua vihamieliseksi ja epäluuloiseksi. Vanhemmat voivat myös viettää vähemmän aikaa vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa (Bousha ja Twentyman 1984; Trickett ja Susman 1988; Kavanagh, Youngblade, Reid ja Fagot 1988). Vuorovaikutustilanteissa tällaiset vanhemmat ovat passiivisia tarkkailijoita (Kavanagh ym. 1988).

Pahoinpitelevät äidit käyttäytyvät muita kielteisemmin lastaan kohtaan ja osoittavat vuorovaikutustilanteissa enemmän sekä verbaalista että fyysistä aggressiota lasta kohtaan (Bousha ja Twentyman 1984). Tällaisten vanhempien aggressiivinen käyttäytyminen on toistuvaa ja yleistä, ei vain tiettyihin tilanteisiin rajoittuvaa. Perheissä, joissa lapsen pahoinpitelyä ilmenee, onkin pääasiassa vain yhdenlaista vuorovaikutusta - perheenjäsenten välisiä konflikteja (Majonis 1991). Boushan ja Twentymanin (1984) mukaan dysfunktionaaliset ja/tai kaltoinkohtelun riskiperheet voitaisiinkin tunnistaa arvioimalla juuri vuorovaikutuksen laatua ja määrää perheissä.

AVIOLLINEN EPÄSOPU JA PERHEVÄKIVALTA

Vaikka vanhempien yhteiseen lapsesta huolehtimiseen liittyvät prosessit ovat monin tavoin ainutlaatuisia, ovat ne samalla yhteydessä puolisoitten väliseen suhteeseen. Onkin havaittu, että pahoinpideltyjen lasten perheympäristöissä esiintyy runsaasti aikuisten välisiä avio-ongelmia ja vihamielisyyttä (Jaffe, Wolfe ja Wilson 1990; Straus ja Smith 1992). Mitä enemmän perheessä on puolisoväkivaltaa, sitä todennäköisemmin aggressiivinen vanhempi pahoinpite-

lee myös lapsiaan (Ross 1996). Puolisoon ja lapsiin kohdistuvan väkivaltaisuuden on todettu olevan samankaltaista (McDonald ja Jouriles 1991). Väkivaltaisessa perheymäristössä ilmenee runsaasti myös sanallisia konflikteja ja sanallista väkivaltaa. Riidellessään vanhemmat voivat pyrkiä vetämään lapsen mukaan riitoihin, mutta lapsi voi myös itse mennä väliin ja yrittää keskeyttää riitelyä. Lapsen vaara joutua väkivaltaisen käyttäytymisen kohteeksi kasvaa, jos hän joutuu mukaan vanhempien konflikteihin (Fincham ja Osborne 1993).

Puolisoväkivallan yhteydessä sukupuolten väliset erot tulevat selkeästi esiin, ja tutkimuksissa miehet ovatkin esiintyneet hyökkääjinä ja vaimot enemmänkin uhreina. Vaimoiaan säännöllisesti pahoinpitelevät isät pahoinpitelevät muita useammin myös lapsiaan (Straus 1992). Toisaalta mitä väkivaltaisempi mies on puolisoaan ja lastensa äitiä kohtaan, sitä väkivaltaisempi myös äiti on lapsiaan kohtaan. Rossin (1996) tutkimuksessa aviollisen väkivallan ja lasten fyysisen pahoinpitelyn välinen yhteys todettiin miehillä kuitenkin kolminkertaiseksi naisiin verrattuna.

KURINPITOMENETELMÄT JA KASVATUSTYYLIT

Pahoinpitelevät vanhemmat pyrkivät kurinpidolla ja kontrollistrategioilla lapsen käyttäytymisen välittömään hallintaan (Oldershaw, Walters ja Hall 1986; Trickett ja Kuczynski 1986). Kurinpitomenetelmät ovat usein myös ristiriitaisia ja epäohdonmukaisia, jolloin rankaisua käytetään kurinpidossa riippumatta lapsen käyttäytymisestä. Ristiriitaisuus voi ilmetä erityisesti vanhempien tunnereaktioissa, jotka ovat ristiriidassa todellisen viestin kanssa. Esimerkiksi kontrollitilanteissa osoitetut tunteet ovat vain harvoin positiivisia silloinkaan, kun kontrollistrategia sinänsä on positiivinen (mm. yhteistyö) (Oldershaw ym. 1986). Lapsen rankaiseminen on ollut tavanomainen kurinpidollinen menetelmä muillakin vanhemmilla, mutta pahoinpitelevät vanhemmat käyttävät muita vakavampia fyysisen rankaisun muotoja (Chilamkurti ja Milner 1993; Milner 1993; Trickett ja Kuczynski 1986). He turvautuvat käytännössä ankariin keinoihin, vaikka asenteiden tasolla heidän ei ole todettu suosivan rankaisua muita vanhempia enemmän (Aaltonen 1997; Kelley, Grace ja

Elliot 1990; Trickett ja Susman 1988).

Pahoinpitelevien vanhempien kontrollistrategioita koskevien asenteiden on todettu olevan autoritaarisempia kuin muilla vanhemmilla (Susman, Trickett, Iannotti, Hollenbeck ja Zahn-Waxler 1985). Autoritaarisuus ilmenee erilaisten voimakkeiden, kuten uhkailun ja nöyryyttämisen (Oldershaw ym. 1986) tai pelottelun ja lapsen syyllistämisen (Susman ym. 1985), käyttämisenä kurinpidossa. Lasta rajoittavien autoritaaristen asenteiden on todettu vaikuttavan myös vuorovaikutustilanteissa. Pahoinpitelevät vanhemmat pyrkivät vertailuvanhempia useammin käskyillään rajoittamaan ja ohjailemaan lapsen toimintaa (Lyons-Ruth, Connel, Zoll ja Stahl 1987). Näyttää siltä, että pahoinpitelyä edeltää vanhemman välineellinen aggressiivinen lapsen rankaisu, jonka tavoitteena on muuttaa lapsen käyttäytymistä. Jos vanhemman viireystila kohoaa, välineellinen aggressio voi muuttua ärtyväksi, intensiivisemmäksi ja vakavammaksi aggressioksi (Vasta 1982). Viireystila voi kohota esimerkiksi erilaisten ulkopuolelta tulevien stressitekijöiden takia. Kohonnut viireystila paitsi lisää fyysisen rankaisun voimaa myös häiritsee rationaalisia kognitiivisia prosesseja, jotka voisivat ehkäistä pahoinpitelyä. Tällä tavoin stressaantuneet vanhemmat kestävät muita heikommin lapsen huonoa käytöstä ja reagoivat siihen muita rankaisemmin (Lahey, Conger, Atkeson ja Treiber 1984).

LAAJEMMAN YHTEISÖN JA KULTTUURIN MERKITYS

Lasten kaltoinkohtelu ei ole vain perheen vaan myös asuinympäristön, laajemman yhteisön ja kulttuurin ongelma. Sosiaalinen epäjärjestys, löyhä sosiaalinen rakenne ja sosiaalisen yhtenäisyyden puute leimaavat alueita, joilla lasten kaltoinkohtelun riski on suuri (Garbarino ja Kostelny 1992). Jos perheen sosiaalinen verkosto on pieni, tukea on saatavissa vain vähän ja ympäristö on vihamielinen, riski voi kasvaa sekä suoraan että epäsuorasti vanhempien heikentyneen psykologisen hyvinvoinnin kautta (Belsky 1993). Crittendenin (1985) tutkimuksessa kaltoinkohtelevien äitien sosiaalisia suhteita leimasivat tiheät kontaktit sukulaisten kanssa, riippuvuus suvusta ja lyhytaikaiset ystävyysuhteet. Toisaalta kaikki kaltoinkohtelevat äidit eivät ole eristyneitä, ja osalla oli tiiviitä yhteyksiä

myös ystäviin, joskin kontaktit eivät olleet laadullisesti yhtä tyydyttäviä kuin lapsiaan hyvin hoitavilla äideillä. Sosiaalinen verkosto voi jäädä puutteelliseksi myös toistuvien muuttojen takia. Pahoinpideltyjen lasten vanhempien on todettu muuttavan usein (Caplan, Watters, White, Parry ja Bates 1984; Creighton 1985).

Suurin osa tässä katsauksessa esitellyistä tutkimuksista on tehty länsimaisessa kontekstissa, joten saadut tulokset eivät välttämättä ole universaalisti yleistettävissä. Eri kulttuureissa lapsen kaltoinkohtelu voidaan määritellä eri tavoin, ja sen takia yleispätevää kaltoinkohtelun määritelmää on vaikea luoda (Korbin 1981). Yhdessä kulttuurissa hyväksytyt käyttäytymismuoto voidaan nähdä kaltoinkohteluna toisessa kulttuurissa. Esimerkkinä tästä voidaan pitää tyttöjen ympärileikkausta Somaliassa tai vauvojen nukkumista omassa huoneessa ja vuoteessa länsimaissa.

Paitsi kaltoinkohtelun määrittelyssä kulttuurilla on merkitystä myös siinä, miten erilaiset kulttuuriset tekijät voivat joko lisätä tai vähentää lasten kaltoinkohtelua. Näkemys lapsesta vanhempiensa omaisuutena tai itsenäisenä yksilönä, lapsen arvostaminen sekä uskomukset ja asenteet tiettyjä lapsiryhmiä kohtaan (esim. aviottomat tai vammaiset lapset) voivat kertoa riskistä joutua kaltoinkohdeksi. Levinson (1988) on korostanut erilaisten perhemuotojen merkitystä perheväkivallan esiintymisessä. Hänen mukaansa näyttää siltä, että suvun tai naapurien puuttuminen väkivaltaisiin tekoihin on ominaista yhteisöille, joissa lapsia pyritään kasvattamaan väkivallattomin keinoin. Laajassa perheyhteisössä lapsen riski joutua kaltoinkohdeksi olisi siten pienempi. Jos lapsen sosiaaliseen verkostoon ei kuulu muita aikuisia kuin vanhemmat, kaltoinkohtelun riski voi kohota. Hyvä sosiaalinen verkosto toimii välillisesti ehkäisten poikkeamia vanhempien käyttämissä kasvatusmenetelmissä (Korbin 1981).

Myös evoluutionäkökulmaa voidaan soveltaa lasten kaltoinkohteluun. Belskyn (1993) mukaan jälkeläisten kaltoinkohtelu näyttäisi olevan yhtä luonnollista kuin lapsen tarpeet huomioon ottava vanhemmuuskin, sillä myös eläinkunnassa esiintyy jälkeläisten kaltoinkohtelua. Evoluutioteorioiden mukaan vanhemman ja lapsen intressit eivät välttämättä käy yksiin;

se, mikä olisi lapselle biologisesti välttämätöntä, ei aina olekaan vanhemmille yhtä tärkeää.

Burgessin ja Draperin (1989) mukaan ekologinen epävakaumus vaikuttaa herkästi vanhemmuuteen. Lasten kaltoinkohtelu on voinut olla toimivaa tai biologisesti sopeuttavaa ekologisen epävakauman oloissa, jotta vanhempien lisääntymiskelpoisuus pysyisi optimaalisena. Tätä ajatusta tukee se, että kaltoinkohtelua esiintyy nykyisinkin enemmän silloin, kun olosuhteet ovat stressaavat ja resursseista on kilpailtava. Myös poikalasten suosiminen ja tyttöjen kaltoinkohtelu on kenties ollut sopeuttavaa ekologisen epävakauman tilassa (luonnonkatastrofit, epidemiat jne.), jolloin poikalasten kuolleisuus on ollut tyttöjä suurempi. Tällöin sopeuttava vaikutus liittyisi sukupuolijakauman tasapainottamiseen (Burgess ja Draper 1989). Kun resursseista on pulaa, yhden lapsen kaltoinkohtelu mahdollistaa tehokkaamman panostamisen muihin lapsiin - etenkin niihin, joiden reproduktiopotentiaali on korkea.

METODOLOGISIA KYSYMYKSIÄ

Lasten kaltoinkohtelua koskevat tutkimukset edustavat monenlaisia metodologisia lähestymistapoja, jolloin tulokset eivät välttämättä ole suoraan vertailukelpoisia. Osa tutkimuksista on käyttänyt prospektiivista ja osa retrospektiivista asetelmaa. Erilaisista asetelmista johtuvia erilaisia tuloksia kuvastaa hyvin esimerkiksi Hunterin ja Kilstromin (1979) tutkimus, jossa oli mukana 255 ensimmäisen lapsensa saanutta äitiä yhden vuoden seuranta-aikana. Tutkimuksen mukaan vuoden seurannassa 10 äitiä pahoinpiteli tai laiminlöi lastaan. Näistä äideistä yhdeksällä (90 %) oli omassa lapsuudessa pahoinpitelyn tai laiminlyönnin kokemuksia. Koko otoksessa oli 49 äitiä, joilla oli lapsuuden väkivalta- tai laiminlyöntikokemuksia. Tällä tavoin siis yhdeksän (18 %) väkivaltaisen lapsuuden kokeneista 49 äidistä pahoinpiteli itse lastaan. (Tämä myös merkitsi sitä, että 82 % pahoinpitelyä kokeneista äideistä ei jatkanut kierrettä - ainakaan lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana.) Pahoinpitelyn ylisukupolvista esiintyvyyttä kuvaavat luvut siis voivat vaihdella sen mukaan, tarkastellaanko välittymistä retrospektiivisesti (= kuinka moni pahoinpitelevistä äideistä oli itse kokenut lapsena pahoinpitelyä?) vai

prospektiivisesti (= kuinka moni pahoinpitelyä lapsena kokeneista äideistä yhden vuoden seurannassa pahoinpiteli omaa lastaan?).

Kaltoinkohtelun riskitekijöitä ja ylisukupolvista välittymistä koskeviin tutkimuksiin liittyy myös muita metodologisia ongelmia (ks. Widom 1989). Ensinnäkin kaltoinkohtelun määritelmä, vakavuus, useus ja kroonisuus voivat vaihdella tutkimuksesta toiseen. Määritelmät voivat eri tutkimuksissa olla erilaisia esimerkiksi sen vuoksi, että toisinaan pahoinpidelty ja laiminlyödyt lapset ovat samassa otoksessa ja toisinaan ei. Toiseksi lapsuuden kokemuksia retrospektiivisestä tutkittaessa saadun tiedon luotettavuus ja täsmällisyys voidaan asettaa kyseenalaiseksi. Widom ja Shepard (1996) totesivat, että 110 lapsena fyysistä pahoinpitelyä todistettavasti kokeneista henkilöistä (eri menetelmiä käytettäessä) 60-62 % kertoi siitä aikuisena tutkijoille. Tämä merkitsee sitä, että noin 40 % jätti asiasta kertomatta joko muistamattomuuden tai muiden syiden takia. Tulos viittaa siihen, että lapsuuden väkivaltakokemusten aliraportointi voi olla ongelma kaltoinkohtelun tutkimuksessa. Vastaavia tuloksia Widom ja Morris (1997) saivat seksuaalisen väkivallan kohdalla: 64 % todistettavasti lapsena hyväksikäytetyistä naisista piti aikuisena kokemuksiaan seksuaalisella hyväksikäyttönä. Tässä tutkimuksessa miehet aliraportoivat kokemuksiaan selvästi, sillä vain 16 % seksuaalisesti hyväksikäytetyistä miehistä kertoi kokeneensa seksuaalista väkivaltaa lapsena.

PÄÄTELMÄ

On todennäköistä, että lapsen kaltoinkohtelun riski kasvaa edellä kuvattujen riskitekijöiden määrän kasvaessa. Selvää lienee, että yksilö-, perhe- ja yhteisötason riskitekijät toimivat vuorovaikutuksessa sekä keskenään että erilaisten kaltoinkohtelulta suojaavien tekijöiden kanssa. Pahoinpitelyä edeltävät monenlaiset tekijät, kuten sosiaaliset ongelmat, mielenterveyden häiriöt, epärealistiset asenteet ja odotukset, vuorovaikutuksen ongelmat ja vanhempien omat lapsuudenkokemukset. Voidaankin olettaa, että pahoinpitelevien vanhempien sosiaaliset ja mielenterveysongelmat ja heidän vääristyneet tulkintansa oman lapsen käyttäytymisestä osin juontuvat heidän omista lapsuuden väkivalta- ja

laiminlyöntikokemuksistaan.

Pahoinpitelevä vanhempi ei ole kyennyt arkipäivän stressitekijöiden paineessa ja sosiaalisen tuen puuttuessa katkaisemaan ylisukupolvista väkivallan kierrettä. Esimerkiksi köyhyys tai alhainen sosiaalinen asema eivät sinänsä aiheuta lasten pahoinpitelyä tai laiminlyöntiä, vaan ne voivat tuottaa stressiä ja hankaluuksia arkielämään ja sitä kautta johtaa kaltoinkohteluun. Taloudelliset paineet lisäävät helposti vanhempien masennusta tai päihdeongelmia, kun stressiin reagoidaan epätarkoituksenmukaisin keinoin. Lisäksi köyhyys, alhainen koulutus ja mielenterveys- ja päihdeongelmat voivat vaikeuttaa palvelujen ja tuen piiriin hakeutumista, jolloin vanhemmuuden laatu entisestään heikenee.

Vanhemmilla, jotka omista kokemuksistaan huolimatta ovat pysäyttäneet kierteen, on usein ollut muita laajempi sosiaalinen tukiverkosto, hyvä puolisosuhde sekä suurempi tietoisuus omasta menneisyydestä ja väkivallan kierteestä (Hunter ja Kilstrom 1979; Egeland, Jacobvitz ja Sroufe 1988). Kierteen katkaisevat vanhemmat ymmärtävät pahoinpiteleviä vanhempia useammin, että he eivät ansainneet lapsena kokeemaansa ankaraa rankaisua kun taas kierrettä jatkavat vanhemmat eivät pidä lapsuudessa kokeemaansa pahoinpitelyä pahoinpitelynä (Hemenway, Solnick ja Carter 1994).

Lasten kaltoinkohtelua voitaisiinkin kenties tehokkaasti ehkäistä, jos ns. riskivanhempia autettaisiin ymmärtämään lähtökohtiaan ja selviytymään lapsuutensa traumaattisista tapahtumista. Tähän tarkoitukseen on kehitelty traumaterapia, jonka kuluessa traumaattisia muistoja käsitellään yhä uudestaan sopivina annoksina (Briere 1996). Lapsuuden tapahtumien toistuva käsittely terapeutin kanssa vähentää todennäköisyyttä niiden purkautumiseen toiminnassa ja voi siten ehkäistä oman lapsen kaltoinkohtelua. Hyviä tuloksia on myös saavutettu kaltoinkohtelua ehkäisevillä ohjelmilla, joissa vanhemmille on tarjottu tukea vanhemmuudessa ja kasvatuksessa kotikäyntien ja erityispalvelujen avulla (ks. Wekerle ja Wolfe 1993). Kaltoinkohtelun riskitekijöiden tunnistaminen on ensimmäinen askel tehokkaiden ehkäisyohjelmien laatimisessa.

SUMMARY

Haapasalo J, Jaskari H, Paavilainen T, Pietari T, Aaltonen T. Childrens physical abuse and it's risk factors. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti - Journal of Social Medicine* 1998;35:3-14

Child maltreatment may include physical, psychological and sexual abuse and child neglect. This review focuses on child physical abuse and its risk factors. Studies have shown that approximately one third of those parents who experienced childhood abuse themselves continues the intergenerational cycle of violence. The other risks for physical abuse relate to maltreating parents' personality, their social conditions, victimized children's characteristics,

parenthood and family interaction, and the wider community and culture. The review examines these factors in more detail. Methodological problems of the studies are also briefly considered. The risk for child abuse is reduced by the parental awareness of the cycle of violence. For this reason, it would be important to help the parents at risk to cope with their traumatic childhood experiences, for example by means of trauma therapy.

KIRJALLISUUS

- Aaltonen, T. Äitien lapsuuden fyysiset väkivaltakokemukset ja oman lapsen pahoinpitely lastensuojelun asiakasperheissä. Psykologian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Psykologian laitos 1997.
- Abidin RR. The determinants of parenting behavior. *J Clin Child Psychology* 1985;21: 407-412.
- Altemeier WA, O'Connor S, Vietze P, Sandler H, Sherrod K. Prediction of child abuse: A prospective study of feasibility. *Child Abuse and Neglect* 1984;8: 393-400.
- Barnard KE, Kelly JF. Assessment of parent-child interaction. Teoksessa: Meisels SJ, Shonkoff JP, toim. *Handbook of early childhood intervention*. Cambridge University Press, New York 1990.
- Barnard KE, Martell LK. Mothering. Teoksessa: Bornstein MH, toim. *Handbook of parenting*. Vol. 3: Stress and social conditions of parenting. Erlbaum, Mahwah 1995.
- Barnett D, Manly JT, Cicchetti D. Defining child maltreatment: The interface between policy and research. Teoksessa: Cicchetti D, Toth SL, toim. *Child abuse, child development, and social policy*. Ablex, Norwood 1993.
- Bauer WD, Twentyman CT. Abusing, neglectful, and comparison mothers' responses to child-related and non-child-related stressors. *J Cons Clin Psychology* 1985;53:335-343.
- Belsky J. Etiology of child maltreatment: A developmental-ecological analysis. *Psychological Bulletin* 1993;114:413-434.
- Benedict MI, White RB, Cornely DA. Maternal perinatal risk factors and child abuse. *Child Abuse and Neglect* 1985;9:217-224.
- Berliner L, Elliott D. Sexual abuse of children. Teoksessa: Briere J, Berliner L, Bulkley, JA, Jenny C, Reid T, toim. *The APSAC handbook on child maltreatment*. Sage, Thousand Oaks 1996.
- Bousha DM, Twentyman CT. Abusing child interactional style in abuse, neglect and control groups. Naturalistic observations in the home. *J Abn Psychology* 1984;93:106-114.
- Bradley EJ, Peters RD. Physically abusive and nonabusive mothers, perceptions of parenting and child behavior. *Am J orthopsychiatry* 1991;61:106-114.
- Briere J. A self-trauma model for treating adult survivors of severe child abuse. Teoksessa: Briere J, Berliner L, Bulkley JA, Jenny C, Reid T, toim. *The APSAC handbook on child maltreatment*. Sage, Thousand Oaks 1996.
- Brunnquell D, Crichton L, Egeland B. Maternal personality and attitude in disturbances of child rearing. *Am J Orthopsychiatry* 1981;51:680-691.
- Bugental BD, Blue J, Cruzcosa M. Perceived control over caregiving outcome: Implications for child abuse. *Developmental Psychology* 1989;25:531-539.
- Bugental BD, Mantyla SM, Lewis J. Parental attributions as moderators of affective communication to children at risk for physical abuse. Teoksessa: Cicchetti D, Carlson V, toim. *Child maltreatment: theory and research on causes and consequences of child abuse and neglect*. Cambridge University Press, Cambridge 1989.
- Burgess RL, Draper P. The explanation of family violence: The role of biological, behavioral, and cultural selection. Teoksessa: Ohlin L, Tonry, M., toim. *Family violence*. University of Chicago Press, Chicago 1989.
- Caplan PJ, Watters J, White G, Parry R, Bates R. Toronto multiagency child abuse research project: The abused and the abuser. *Child Abuse and Neglect* 1984;8:343-351.
- Chaffin M, Kelleher K, Hollenberg J. Onset of physical abuse and neglect: Psychiatric, substance abuse, and social risk factors from prospective community data. *Child Abuse and Neglect* 1996;20:191-203.
- Chilamkurti C, Milner JS. Perceptions and evaluations of child transgressions and disciplinary techniques in high- and low-risk mothers. *Child Development* 1993;64:1801-1814.
- Cicchetti D, Lynch M. Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment: Consequences for children's development. *Psychiatry* 1993;56:96-118.

- Connelly CD, Straus MA. Mother's age and risk for physical abuse. *Child Abuse and Neglect* 1992;16:709-718.
- Creighton SJ. An epidemiological study of abused children and their families in the United Kingdom between 1977 and 1982. *Child Abuse and Neglect* 1985;9:441-448.
- Crittenden PM. Social networks, quality of child rearing, and child development. *Child Development* 1985;56:1299-1313.
- Deccio G, Horner WC, Wilson D. High-risk neighborhoods and high-risk families: Replication research related to the human ecology of child maltreatment. *J Social Service Research* 1994;18:123-137.
- Doumas D, Margolin G, John RS. The intergenerational transmission of aggression across generations. *J Family Violence* 1994;9:157-175.
- Egeland B. A history of abuse is a major risk factor for abusing the next generation. *Teoksessa: Gelles R J, Loseke D R, toim. Current controversies on family violence.* Sage, Newbury Park 1993.
- Egeland B, Jacobvitz D, Sroufe A. Breaking the cycle of abuse. *Child Development* 1988;59: 1080-1088.
- Famularo R, Stone K, Barnum R, Wharton R. Alcoholism and severe child maltreatment. *Am J Orthopsychiatry* 1986;56:481-485.
- Fincham FD, Osborne LN. Marital conflict and children: Retrospect and prospect. *Clin Psychology Review* 1993;13:75-88.
- Finkelhor D. *A sourcebook on child sexual abuse.* Sage, Newbury Park 1986.
- Frodi AM. Contribution of infant characteristics to child abuse. *Am J Mental Deficiency*, 1981;85:341-349.
- Garbarino J, Kostelny K. Child maltreatment as a community problem. *Child Abuse and Neglect* 1992;16:455-464.
- Haapasalo J, Pokela E. Child-rearing and child abuse antecedents of criminality. *Aggression and Violent Behavior* 1997: painossa.
- Hansen DJ, Pallotta GM, Tishelman AC, Conaway LP, McMillan VM. Parental problem-solving skills and child behavior problems: A comparison of physically abusive, neglectful, clinic, and community families. *J Family Violence* 1989;4:353-368.
- Hart SN, Brassard MR, Karlson HC. Psychological maltreatment. *Teoksessa: Briere J, Berliner L, Bulkley JA, Jenny C, Reid T, toim. The APSAC handbook on child maltreatment.* Sage, Thousand Oaks 1996.
- Haskett ME, Johnson CA, Miller JW. Individual differences in risk of child abuse by adolescent mothers: assessment in the perinatal period. *J Child Psychology and Psychiatry* 1994;35:461-476.
- Hemenway D, Solnick S, Carter J. Child-rearing violence. *Child Abuse and Neglect* 1994;18:1011-1020.
- Herrenkohl RC, Herrenkohl EC. Some antecedents and developmental consequences of child maltreatment. *New Directions for Child Development: Developmental Perspectives on Child Maltreatment* 1981;11:57-76.
- Hunter RS, Kilstrom N. Breaking the cycle in abusive families. *Am J Psychiatry* 1979;136:1320-1322.
- Hunter RS, Kilstrom N, Kraybill EN, Loda F. Antecedents of child abuse and neglect in premature infants: A prospective study in a newborn intensive care unit. *Pediatrics* 1978;61:629-635.
- Jaffe PG, Wolfe DA, Wilson SK. *Children of battered women: issues in child development and intervention planning.* Sage, Newbury Park 1990.
- Jones ED, McCurdy K. The links between types of maltreatment and demographic characteristics of children. *Child Abuse and Neglect* 1992;16:201-215.
- Johnson CF, Cohn DS. *The stress of child abuse and other family violence.* Teoksessa: Arnold LE, toim. *Childhood stress.* A Wiley Interscience Publication, New York 1990.
- Kaufman J, Zigler E. Do abused children become abusive parents? *Am J Orthopsychiatry* 1987;57:186-192.
- Kaufman J, Zigler E. The intergenerational transmission of abuse is overstated. *Teoksessa: Gelles RJ, Loseke DR, toim. Current controversies on family violence.* Sage, Newbury Park 1993.
- Kaufman J, Zigler E. The intergenerational transmission of child abuse. *Teoksessa: Cicchetti D, Carlson V, toim. Child maltreatment. Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect.* Cambridge University Press, Cambridge 1989.
- Kavanagh KA, Youngblade L, Reid JB, Fagot BI. Interactions between children and abusive versus control parents. *J Clin Child Psychology* 1988;17:137-142.
- Kazdin AE, Kraemer HC, Kessler RC, Kupfer DJ, Offord DR. Contributions of risk-factor research to developmental psychopathology. *J Clin Psychology Review* 1997;17:375-406.
- Kelley ML, Grace N, Elliot SN. Acceptability of positive and punitive discipline methods: Comparison among abusive, potentially abusive, and nonabusive parents. *Child Abuse and Neglect* 1990;14:219-226.
- Kempe CH, Silverman FN, Steele BF, Droegemueller W, Silver HK. The battered-child syndrome. *J Am Med Assoc* 1962;181:105-112.
- Kochanska G, Kuczynski L, Radke-Yarrow M. Correspondence between mothers, self-reported and observed child-rearing practices. *Child Development* 1989;60:56-63.
- Korbin JE, toim. *Child abuse and neglect. Cross-cultural perspectives.* University of California Press, Los Angeles 1981.
- Kravitz RI, Driscoll JM. Expectations for childhood development among child-abusing and nonabusing parents. *Am J Orthopsychiatry* 1983;53:336-344.
- Kropp JP, Haynes OM. Abusive and nonabusive mother's ability to identify general and specific emotion signal of infants. *Child Development* 1987;58:187-190.
- Lahey BB, Conger RD, Atkeson BM, Treiber FA. Parenting behavior and emotional status of physically abusive mothers. *J Cons Clin Psychology* 1984;52:1062-1071.
- Larrance DT, Twentyman CT. Maternal attributions and child abuse. *J Abn Psychology*

- 1983;92:449-457.
- Levinson D. Family violence in cross-cultural perspective. Teoksessa: Van Hasselt VB, Morrison RL, Bellack AS, Hersen M., toim. Handbook of family violence. Plenum Press, New York 1988.
- Lyons-Ruth K, Connell DB, Zoll D, Stahl J. Infants at social risk: relations among infant maltreatment, behavior, and infant attachment behavior. *Developmental Psychology* 1987;23:223-232.
- Majonis J. Discipline and socialization of children in abusive and non-abusive families. *Child and Adolescent Social Work J* 1993;8:203-224.
- Mash EJ, Johnston C, Kovitz K. A comparison of the mother-child interactions of physically abused and non-abused children during play and task situations. *Clin Child Psychology* 1983;12:337-346.
- McDonald R, Jouriles EN. Marital aggression and child behaviour problems: Research findings, mechanisms, and intervention strategies. *Behaviour Therapist* 1991;14:189-192.
- Milner JS. Social information processing and physical child abuse. *Clin Psychology Review* 1993;13:275-294.
- Milner JS, Wimberley RC. An inventory for the identification of child abusers. *J Clin Psychology* 1979;35:95-100.
- Oldershaw L, Walters GC, Hall KD. Control strategies and noncompliance in abusive mother-child dyads: An observational study. *Child Development* 1986;57:722-732.
- Oliver JE. Intergenerational transmission of child abuse: rates, research, and clinical implications. *Am J Psychiatry* 1993;150:1315-1324.
- Perry MA, Wells EA, Doran LD. Parent characteristics in abusing and nonabusing families. *J Clin Child Psychology* 1983;12:329-336.
- Pianta R, Egeland B, Erickson MF. The antecedents of maltreatment: results of the Mother-Child Interaction Research Project. Teoksessa: Cicchetti D, Carlson V, toim. Child maltreatment: theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect. Cambridge University Press, Cambridge 1989.
- Pillitteri A, Seidl A, Smith C, Stanton M. Parent gender, victim gender, and family socioeconomic level influences on the potential reporting by nurses of physical abuse. *Issues in Compr Ped Nursing* 1992;15:239-247.
- Reid BJ, Kavanagh K, Baldwin DV. Abusive parent's perceptions of child problem behaviors: an example of parental bias. *J Abn Child Psychology* 1987;15:457-466.
- Rosenberg MS, Repucci ND. Abusing mothers: perceptions of their own and their children's behavior. *J Clin Cons Psychology* 1983;51:647-682.
- Ross SM. Risk of physical abuse to children of spouse abusing parents. *Child Abuse and Neglect* 1996;20:589-598.
- Salzinger S, Feldman RS, Rosario M. Risk for physical child abuse and the personal consequences for its victims. *Criminal Justice and Behavior* 1991;18:64-81.
- Sariola H, Uutela A. The prevalence and context of family violence against children in Finland. *Child Abuse and Neglect* 1992;16:823-832.
- Sariola H, Uutela A. The prevalence of child sexual abuse in Finland. *Child Abuse and Neglect* 1994;18:827-835.
- Shaw DS, Owens EB, Vondra JI, Keenan K, Winslow EB. Early risk factors and pathways in the development of early disruptive behavior problems. *Development & Psychopathology* 1996;8:679-699.
- Shaw DS, Vondra JI, Hommerding K, Keenan K, Dunn M. Chronic family adversity and early child behavior problems: A longitudinal study of low income families. *J Child Psychology and Psychiatry* 1994;35:1109-1122.
- Simons RL, Lorenz FO, Wu C, Conger RD. Social network and marital support as mediators and moderators of the impact of stress and depression on parental behavior. *Developmental Psychology* 1993;29:368-381.
- Simons RL, Whitbeck LB, Conger RD, Wu C. Intergenerational transmission of harsh parenting. *Developmental Psychology* 1991;27:1591-171.
- Steele BF, Pollock CB. A psychiatric study of parents who abuse infants and small children. Teoksessa: Helfer, RE, Kempe, CH, toim. The battered child. University of Chicago Press, Chicago 1974.
- Straus MA. Ordinary violence, child abuse, and wife beating: What do they have in common? Teoksessa: Straus MA, Gelles RJ, toim. Physical violence in American families: Risk factors and adaptations to violence in 8,145 families. Transaction Publishers, New Brunswick 1992.
- Straus MA, Donnelly DA, toim. Beating the devil out of them. Corporal punishment in American families. Lexington Books, New York 1994.
- Straus MA, Gelles RJ, Steinmetz SK. Behind closed doors: Violence in the American families. Sage, Newbury Park 1980.
- Straus MA, Smith C. Family patterns and child abuse. Teoksessa: Straus MA, Gelles RJ, toim. Physical violence in American families: Risk factors and adaptations to violence in 8,145 families. Transaction Publishers, New Brunswick 1992.
- Susman EJ, Trickett PK, Iannotti RJ, Hollenbeck BE, Zahn-Waxler C. Child-rearing patterns in depressed, abusive, and normal mothers. *Am J Orthopsychiatry* 1985;55:237-251.
- Trickett PK, Carlson V, Aber JL, Cicchetti D. Relationship of socioeconomic status to the etiology and developmental sequelae of physical child abuse. *Developmental Psychology* 1991;27: 148-158.
- Trickett PK, Kuczynski L. Children's misbehaviors and parental discipline strategies in abusive and nonabusive families. *Developmental Psychology* 1986;22:115-123.
- Trickett PK, Susman EJ. Parental perceptions of child-rearing practices in physically abusive and nonabusive families. *Developmental Psychology* 1988;24:270-276.
- Vasta R. Physical child abuse: A dual-component analysis. *Developmental Review* 1982;2:125-149.

- Wauchope BA, Straus MA. Physical punishment and physical abuse of American children: Incidence rates by age, gender, and occupational class. Teoksessa: Straus MA, Gelles RJ, toim. Physical violence in American families: Risk factors and adaptations to violence in 8,145 families. Transaction Publishers, New Brunswick 1992.
- Wekerle C, Wolfe DA. Prevention of child physical abuse and neglect: Promising new directions. Clin Psychology Review 1993;13:501-540.
- Widom CS. Does violence beget violence? A critical examination of the literature. Psychological Bulletin 1989;106:3-28.
- Widom CS, Morris S. Accuracy of adult recollections of childhood victimization: Part 2. Childhood sexual abuse. Psychological Assessment 1997;9:34-46.
- Widom CS, Shepard RL. Accuracy of adult recollections of childhood victimization: Part 1. Childhood physical abuse. Psychological Assessment 1996;8:412-421.
- Zellman GL. The impact of case characteristics on child abuse reporting decisions. Child Abuse and Neglect 1992;16:57-74.
- Zuravin SJ. Child maltreatment and teenage first births: A relationship mediated by chronic sociodemographic stress? Am J Orthopsychiatry 1988;58:91-103.

JAANA HAAPASALO

PsT

Hesperian sairaala

HELENA JASKARI

Psyk. Yo

Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos

TUULA PAAVILAINEN

Psyk. Yo

Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos

TERHI PIETARI

PsM

Hesperian sairaala

TERHI AALTONEN

Psyk. Yo

Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos